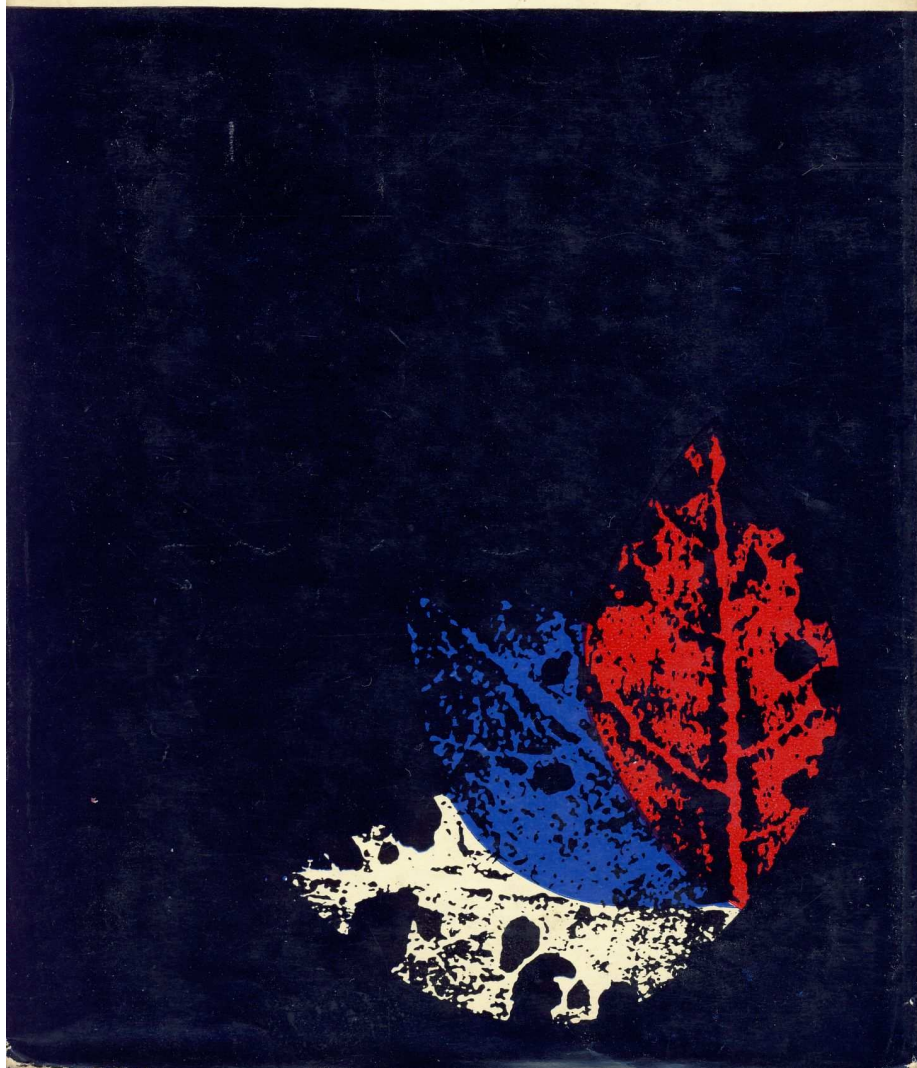

JIŘÍ ŠOTOLA
PODZIMNÍČEK

Jiří Šotola

PODZIMNÍČEK

Mladá fronta Praha 1967

O malých chodcích a absolutní Hlavě,
o ptáku Desperáku
a o hořkosladkém ostrovu pana malíře Kleea,
a zejména pak o beráncích,
mrkvičcích a švagrech spoluopeřencích,
o dešti a o ptáku jménem Lító

Dětem

I / Libreto č. 1 /

(Opona. Ve tmě širý zástup, připomínající
víc školní výlet nežli vojsko.

Z horizontu vyplouvá
hlava.

Ne lidská, ne
tak docela.

A prosím: udělat ji z drátů. Co nejvíc
drátů.

A nasvítit ji nejlépe
zevnitř. To aby vynikly
dráty.)

Hlava:

Rozmilí kaničkové, řádní zástupci
něžného principu! Nejenom domácí,
i spadlí z měsíce
a ovšem z Lustrálie příšlí,
země ostrovní!

Uražení a ponížení! Laskavé
duše, ó menší bratři! Řad'te se!
Jsou kolem stíny. Lítá zvěř
obchází město. Řad'te se!

Líbezní nejprv. Potom němí
a ochmýření. Malíci
a šnečí jízda! Ostatní
pozor! A nekejvat se! Zááá-kryt! Na záda
mošny!

(Nyní prosím: shůry
nechatí zavlát něco průsvitného. A
aby to vlálo napůl opravdu
a napůl ironicky. Nevím,
lze-li to ušít. Mělo by to mít
patrně text – už kvůli srozumitelnosti.
Například: Prapor Čistoty.
Anebo: Dokonalé Cojsmechtěli.
Anebo prostě: I-DE-ÁL. A možná:
... nevím. Vzápětí
ať rychle pokračuje Hlava):
Maul halten! Sursum corda! Potlesk! Rozmilí
kaničkové! Markýzi! Lide ostrovní!
Ó soli země! Městem obchází
kanec a smrdí stoka. Řad'te se!
Ten prapor
vejš! A vyřid'te
veškerým Lakedaimonským, že vy tam mrtví...
Počkej, pazoure, ne teď! Až *potom!*

(Nyní k publiku
se obracejíc. Publikum
kolkolem, obé pohlaví.

Netečné, žvýkající. Hlava):
Neračte je brát vážně, tygři, konšelé.
Jsou nejen rachitičtí, ale i...
kurcungut všecko trotl.
(A nyní opět
tam dolů, k strašným zástupům):
Los! Marš! A zpívat!
(Oni pak,
trochu se kymácejíce a škobrtajíce a hladoví,
v botách, jež jsou jim velké, v botách dospělých,
jdou.
Hlava ať pluje
nad tím zástupem,
jenž mlčky jde
a škobrtá
a je
úplně sám.)

II / O začátku škobrtání. Interiér s úřední návštěvou a několika dotazy /

... pak vešel další, jeden z *nich*.
V růžové vestě (ovšemže
to byla varianta zbroje). Přistoupil
a prohledal mě, přeměřil mi grády, tep,
odchylku z kursu. Přepočítal zuby.

– Dlouho jste u nás nebyl. Mezitím
ona
je mrtva, – pravil.

Tak.
A někde smutnou Šedou krajinou
teď táhnou drobní ptáci, pěšky, v střevíčkách
z atlasu, čili bosky dávno... Mrtva.
A první z hejna šeptá: „Švagři, koloušci
a spoluopeřenci, nevypadá to,
že nebloudíme. Ba tím hůř, oč lesklejší
je tuhle písek na iluzi trotoáru...“ Mrtva.

A ještě pravil (ovšemže
to byla varianta vyšetřování): – Být po vašem,
co učiníte? Představte si: náhle je

noc, kdy se snění skutkem dělá
– jak tlusté do tenkých! – a kdy
vše lidské, tedy právo, morálka,
kichotiády, slova před popravou, platí
a v plném rozsahu! Co učiníte? Ale hned!

Byl jsem dost unaven. A jakási
nechuť, nebo že z úst mu páchlo, nebo co
mě zdržovalo ptát se, kdo je vlastně ona,
prý mrtvá, proč je pořád někdo mrtev, a proč zas
vstávat a jít a otvírat
dveře a vléct se do nějaké mlhy,
v které se sem tam smýkne stín,
stín, býčí kontura, a všechno stejně
vpleteno v drátěný plot představ, eventualit,
a vůbec – nač se zbláznit, když sem kdokoli
vleze poroučí si: Hle,
tuhomáš, píchej, svého Claudia...

A tak jsem stál a nic se nedělo.
On se jen šklíbil, pak si poznamenal,
že – atakdál a jakjinak, a šel,
baterkou ještě děláje mi skvrny
na dveřích, na rohožce, aby každý věděl,
že uvnitř cosi není,
jak být má.

A tot' se ví, že venku, v povětrí
(byť jinde, než on kázal) modlil se
můj Claudius... Já vím.
A s chutí bych si plivnul na nohy,
slepené s prahem v pomník sama sebe,
an krásně váhám, krásně vdechuji smuteční
kafr ze slin absurdity...

A zimní, holou, prázdnou krajinou
dál putuje to hejno bezbranné
a první šeptá: „Švagři, koloušci
a spolunájemníci, mrzne, chumelí,
uděláš ťapku, ťapka zapadá,
a kdovíkam jsme zašli. Beránci,
vemte se kolem krku, může být,
že přijde díra , pangejt, nebo lavina,
začneme padat, bude pištění
a potom... potom ticho. Berani,
nikdo to neodvrátí, třískové,
karásci, nikdo o tom neví,
přijde to naráz, no, no tak,
vemte se kolem krku,
to je
nejlepší.
A zpívat.
Tiše.

Bra –
bci
jdou,
šaš –
ci
jdou,
sran –
du –
jou.
Tak.“

III / Bitva /

A jak šli dolů svahem, vtom to začlo padat.
Dvě skříně. Ornát. Temné skalisko.
Chomáče chlupů, nadávky a gáz,
napalm a kartáče a kštiny kuruců.

Na hlavy, na hlavičky, na hřbet, na kůži
a mezi uši, tak to padalo,
za límce, do náručí plných skla,
medvědů-plyšounů a ledačeho velmi vážného
a velmi rozbitného. (Nejhorší pak na tom bylo, že
se neuměli skrčit. Že
jim o tom nikdo neřek. Že
to bylo poprvé.) A tedy
svah, pláň a širá končina,
vše vřkol bylo potom jeden střep a jedno neštěstí
a sem tam v trávě prst a ouško zapadlé,
na křoví rukáv, v blátě jazyk snu,
vyrvaný z hloubi hrdla, velký, děsivý.
A jako pihy na všem nastříklá
krev mládenců a panen.

A první šeptal: „Švagři, mravenci
a mrkvičkové, propána,

co tohle bylo? Proč? A kterak, přátelé?“

A bylo ticho. Oni pak
si posbírali uši, dali si je tam,
kde ucho bývá, ze všech si!
tiskli a tiskli, že snad přirostou.
A hlídač byl už blízko. Křičel. Ostatně
měl pravdu: oni příšerně
zváleli travu...
A tedy první tiše zapískal,
stoupili si na nožky a šlo to,
a tak šli.

IV / O leccem, a zejména o divné zdi /

A za nimi se táhl popel z Guerniky
a popel bůhvíodkud, samé popely,
vůbec to vlastně nepřestávalo, dost nesmyslně
v té zvířenině lítal tu a tam
kabátek, klavír, něco z Catulla,
nějaká mladost, nebo co, no co,
a na zdech bylo mnoho nápisů
INS FREIE – DO VOLNA
(v případě bombardování).
A oni tedy šli
a pořádě tam jdou
a pořád jaksi dojít nemohou,
ó doňo Kláro.
Ona je vždycky znovu zeď
a šipka vápnem DO VOLNA
a za pár roků opět
DO VOLNA
a věčně
DO VOLNA
a vždycky na zdi.

Snad je v tom tajný smysl zdi?
Anebo je to prostě, aby

zed' netrčela jenom tak
a v hospodách se nevyprávělo
o ptáku Desperáku, který stojí přede zdí,
jsa zazděn,
ó doňo Kláro,
přítelkyně dětí?

V / Interiér /

Najednou vešel tatínek. Byl v galoších,
starý a trochu jako sesutý
sám do sebe.

A to jsem nečekal.
To bylo jiné. To už nebyl soud,
prohlídka, zapisování... (Byť bylo to
taky z té písničky, při které shoří muzika
a pak už se jen píská.)

A hned jsem věděl, že bude
mlčení. Bylo. Tatínek
i křičíval jen mlčky. Tím spíš teď,
když venku tolik pršelo
(a on má rád, když prší)
a přišlo sečítání, účet, škrt,
muzika stála, hrála, hořela,
podtrhneme a sečtem, zadržával jsem
sám, sirý, před tabulí, na které
byl bábel čísel – a
co s nimi?

Už jsem se chystal spat. A on

najednou říká: „Jestlipak
pojedu k moři?“ K moři?
A teď? A právě k moři? Dívám se
a on už nic, už mlčí, ale myslí na to, vím,
co teď, co odpovědět, když to vypadá,
že pojedu, a možná brzo, ale přikryti
černěma prkny, tatínku,
a věru že ne k moři...

„S Jiříčkem...“ ještě řekl. (To je vnuk
a loni umřel.) Proboha, chci říct,
jakkakže s Jiříčkem, už není,
spolu, my dva, opření o sebe,
jsme klopýtali z pohřbu... Ale vtom
vidím, že jemu je to lhostejné,
že jemu se to míchá, je už stár a sesutý
sám do sebe
a moudrý, tedy trpělivý, nespěchá
a už je připraven, už skoro jde,
jde řídkou modrou mlhou, k moři jde,
a mlha začne houstnout, on
v ní potom zmizí, čím dál menší, v galoších,
s taškami od nákupu ještě, ale s očima
náhle jak lampy, jako by
nám dával zprávu, že už vidí, že to tam je.
A pak zarachotí skála
a začne padat kamení.

Byl tedy večer, venku přšelo
a já jsem asi plakal, protože
můj syn mě najednou vzal za uši,
tiskne a šeptá: Počkej, neboj se,
však přirostou.

A za dveřmi
dupali kačeři a slepičkové (oni totiž
to poznají, když hoří kamarád),
kalousci, koloušci a blechové,
a hulákali: Nebojte se, švagři, už jsme tu,
neseme maso, budou šibřinky
a slečinky
a kolomlýnský,
zpíváníčka
stříbrného,
malovaného
pl –
nej
sud!

VI / Libreto č. 2 /

(Děje se v prázdném městě. Osoby:
Chodec a Hlava. Hlava jako balón,
obrovský, oslňující a plný drátů natolik,
jako by sama sobě hlava byla mříží.

Chodec

jen obyčejný.

Město

prázdné až strach.)

Chodec:

Vážená hlavo...

Hlava:

Malý příteli...

Chodec:

Vážená! Generalissime hlavo!

Je tady dole ouzko, smím-li to tak říct,

a lidskej život na nitce

a nitka všelijaká...

Hlava:

Malý příteli,

příteli Minuskule!
Co platno člověku?
Co na tom sejde, sejde-li?
Ať žije
Sám Smysl Dějin! Chápeš? Smysl drčení
a absolutní devastace jménem
vítězství lidstva! Co si přát
než nohu lidstva, kterak důstojně
se klade na hřbet vyholených plání?
Co si přát
než velké lidstvo, kterak, vítězné,
už nemá možnost pokazit si to
svým idiotským žitím? Co si přát
než lůno ruin, ve kterém
jak vejce světa, jako jediný
argument pravdy, doklad bytí,
klidná a bez plivanců,
věčná
ležím
já?
Ať žije smysl bytí! A ne to,
co je jen bytí samo, ale bez koruny
smyslu... v tom trapném případě
líp, když to není: bytí pomine
a smysl trvá.

Chodec:

Vážená,
já chápu, zamotalo se to. Takovej
už je ten život. Zkurvenej
život. Co dělat? Sami jsme si... Vážená,
já chápu, kolo dějin, hřbet a drčení,
nějak už bude. Jenomže
až se to začne valit, kam dát mravence?
cylindry od petrolejek?
A toť se ví, že i
děti? Já tam, prosím, mám
pod kolem děti. Nechci zdržovat
a kazit patos, ale je v tom něco
mně nejasného. Nebo něco chybí. Patrně to vypadlo,
když Onen Velký nesl nahoru
tu velesochu
a to velevejce
a...

(A Hlava
se vznáší vznešeně a vyplouvá,
rostouc. Oslňující,
obrovská.
Chodec
tázavě hledí. A tak pořád dál,
velice dlouho.)

VII / Interiér, aneb Rady otce synovi /

Vždycky, když něco jede, ber je za ruku.
Holky jsou obě malinké. A sám
taký dej pozor. Drž se jich
za ruce. Jsi ještě malinký.

Nazdárek. Neplač. Jestli uslyšíš
dupot a střelení a všechno takové,
po čem i vzduch se třese, vem je kolem krku
a stůjte. Ať se nedívají. Něco jim
povídej. Něco veselého. Třeba o tom psovi,
jak lezl na strom. Nazdárek.

Jste tři, to nezapomeň. Počítejte se
ráno a večer. Neplač. Nazdárek.

Pojď, zazpíváme si. A až budem
uprostřed písničky, vem holky za ruce,
aby si myslely, že nic, že je to jenom
tak,
a pomalounku běžte. Neplač.

Brab –
ci

jdou,
šaš –
ci
jdou...

VIII / O konci škobrtání, tedy o zmizení zástupů /

A v nočních dveřích se mi střídali,
stíny a hosté, všichni s břitvami
otázek, menetekel,
dole pod schody
můj syn snad spal a přitom snad už šel,

z imaginárních býčích nozder sršelo,
vzduch praskal hřměním Vemtodoruky,
škrť na setkání plaza fatality...

Já vím. A s chutí bych si šlápl na krček
vhodného plaza – nebýt toho, že
zatímco supíme, už podupavše, co se dalo,
za kopcem jde to hejno tichounké, tři děti v něm,
a první šeptá: „Kapři, komínci
a pařízkové, tak ten pes,
co na strom lez...“
A pak se počítají, chumelí, je leden,
a nakonec už je jen jeden,
jen jeden a ten jeden,
sám, širošířý, Šeptá:

„Švagři,
kůstkové
a mřínkové
a bylinkové
a poddoubníci,
kam –
pak
to...
jak –
pak
to...“

Nazdárek,
kapře kapitáne,
neplač.
Slyšíš ho? Kozel zpívá,
blázen tragická,
nějaký černý bůh nám visí na větvi,
vlasama dolů
a taky sám jak prst.

IX / Jak nalézt hořkosladkou zem /

Tak půjdem, ne?
Lod'ka je v pořádku.

Vylejem vodu, jestli napršelo,
a
ztratíme se,
ztratíme se tak,
jak v makovišti mák... Vemte si
šály a boty. Bude mlha. Tak.

A pluli jsme tou jablkovou řekou
jak vrabci v houslích,
jako nekřtěňata,
sem tam to plesklo, krůty podsvětní
lapaly po nás křídlem, a potom už nic,
plyšové plynutí, a my se ztráceli
jak mák, jak uši ve větru,
psí hodinky
a v massengrabu armád
jeden
cvok,
punktumfinis.

A voda mi už tekla do očí a už
jsem na dně viděl ležet spící ryby
a zdálo se, že už tam budem, už,
v zelené zemi, v oné zemi Zet,
na břehu v křoví ještě krapet krákal
bratr pták Desperák,
tatínek mi psal prstem po nebi
nějaký vzkaz, už nečitelný skoro,
a z dálky něco tiše volalo: semsem,
za nosem do tý mlhy, já tam jsem, ta zem,
insula Dulcamara,
insula Dulcamara...

X / O podivuhodném přistání a posléze dobyetí země Zet, též o dešti /

Pak mlha zřídla a my tichounce
se dotkli přídí břehu. Bylo ráno.
A jak jsme stáli na tom rozhraní,
půl vlhký písek už, půl ještě voda,
půl smrt, půl život, vtom jsme spatřili
alejí, jež sem vedla, zvolna kráčet
ptačího posla. Šel, měl mokré peří,
pohřební klobouk, lampu, noviny,
kytice růží místo křídel. Z dálky
ho kdosi doprovázel na trubku.
Hned jsem ho poznal, drůbež truchlivou:
listonoš z Bylan, herold lítosti,
pták Líto, který přivolává déšť,
kohoutek podříznutý. Přišel blíž
a zvednuv lampu ihned zahájil
minutu ticha. Stáli jsme. A on,
kývaje lampou, předříkával jména:
pařízek Richard,
beran Květoslav,
šest bezejmenných, všichni mrkvičkové,
půlkapr Jan
a Václav poddoubník,

kalousci z Libně,
palec přespolní,
mník Ondřej,
chrousti do jednoho,
kaničky Anna, Kordelie,
všichni
třískové dolní,
kapičkové všichni...
a potom už se vzdaloval a stále
říkal ta jména, kýval lampou, mrtví
a nezvěstní a uražení, mrtví
a ponížení, kýval lampou, peří
měl mokré, odcházel a plakal.

A to je všechno. Děti pak
se vzaly za ruce a vešly
na pevnou zem.

Byl den jak chleba,
listí hořelo
a ony na tom břehu, na břehu
konečné existence, na břehu
té země, o níž nikdo neví nic,
pískaly,
zvonily,
dupaly,
chrastily v křoví, kradly jabka, potom

vylezly na zed', skočily z ní dolů
a běžely a tam
už nebylo je vidět, tam
už byla země, země zelená,
zelená země
Zet.

Když jsem se vracel (ve vodě
už zase lkaly krůty podsvětí,
smrděla stoka, v hloubce zazářily
obrysy Hlavy), z mlhy přiletěl
pták Líto, který přivolává déšť.
Sedl si vedle mne a mlčeli jsme.
Rozpršelo se
a lilo jako při skonání světa.

XI / Libreto č. 3 /

(Chodec a Hlava. Chodec malinký,
sešitý z ledačeho. Hlava
táž jako prve. Ted už nehybná,
veliká, slavná, neodpovídající.)

Chodec:

Claudie, klaune Claudie,
Klaudýnko, bedno opuchlá!
Miliónová všemohoucí hlavo!
Palice, kam jsme ručně naskládali
konzervy s masem dějin, palice
nacpaná senem uměn, holohlavo,
kadečko plná vědy jako zelí,
perverzní hlavo, hlavo s hlavou dolů,
v průvanu na trám sama pověšená,
šíleně, psovsky, holínkama vzhůru,
s očima hlavo, s baterkami fízľů,
krvavá, mastná, otče generále,
pse boží, biskupe a mroži, hlavní hlavo,
palice blba, blba s pretencí
vládnouti světem,
aby tě ksakru...

(A chodec, přikrčiv se, hází po ní vším,
co najde: kamením,
botama
a posléze svou kůží.
Hlava se usmívá a nacpává si dýmku
a chodec hladovec,
starší a starší
a chvílemi už směšný jako pendlovky
v dubovém lese,
hází
a hází
a hází
a je v tom směšném pohybu
cos takového, že se ze tmy portálu
odlípá sama duše divadla
a mlčky se mu klaní.
V podtextu scény mělo by to snad i značit,
že přece jen se snění skutkem dělává,
ledaco lidského že platí v plném rozsahu
a dokonce že bývá proč se zbláznit.
Chodec
si utřel ruce, utáh kravatu.
A nyní, rozpačitý, couvá před zraky
publika, které dosud přesně neví...
Opona.)

První rozhovor s ptákem Líto

Usedl tedy, potom pečlivě
uložil do klobouku křídla. Z dálky
křičela trubka, ale on se zdál,
že chce jen spát

a že ho nezajímá,
čím je mi v téhle bledé hodině,
kdy z kamen leze hrůza ze samoty
jak ruka sledě, že chce spát, že spát
je pro něho už dávno jediný
nesporně možný způsob živobytí...

– A řekni: patří k funkcím umění, minulé děje vyvolávat z díry?

– Snad, modropysku, nevím. Neotravuj.

– A jejich jazyk, mokrý, růžový,
na vrata přibít? zpolehounka vztáhnout
minulé děje k dnešním? tedy cítí
souvislost? barvu? zákon hřebíku,
který se v prvním aktu zatlouká
a v pátém věšíme se na něj?

– Tak

začni. A vem to zkrátka. Pitomí,
zub Baalův dát vám! čáru středem noci!
Vy jenom nadívat to funkcemi
jak kuře žemlí. Vem to zkrátka! S tím
uměním vaším! Vem to zkrátka,
pysku, a lze-li, bez pointy!

Pršelo

a on byl celý v dešti ponořen,
z deště měl kabát, z deště oční víčka
a skrčen v sobě byl jak šicí stroj,
co bez přestání šiješije slzy.

Vznešenost přírody

I

Noc jako lustr nad močálem. Noc, kdy
neladná mladost, býček s křídlyma,
se nese tamhle nad vrcholky jedlí,
nese se, nevrátí se, noc jak lustr
nad močáatakdál, co nespí, zpívá
a kořen, dole s vodou splynutý,
nahore sladce opakován květem
se vzduchem splývá. A vzduch s hvězdami.
Vše zrá a dobré je. Jen byvší býček
rozrývá močál, řka: „Ta voda smrdí,
rodáci, vložte hergot rypák...“ Lustr
nicméně zpívá, hořké kořeny
opakovány v květech tvoří nesmírnost
magické existence.

Opodál

v setmělém Globu (noc jak lustr) muž
řečený Shakespeare vymýšlí si konec
jakési kratochvíle. Fantazie
jak noční expres právě vyráží
z tunelu krize, sršíc, idea

se plnou vahou řítí k svému cíli,
do katastrofy. Jinak řečeno:
fabule praví zabít Makbetha,
zahnat ho za zeď, useknout mu hlavu,
přinést jí nabodnutou; to je jasné
a tak to bude. Noc jak lustr... Ale
to předtím! Stín, jenž dýchá, překvapen,
v půlnočním Globu tamhle na pódiu,
čekaje na to useknutí hlavy,
v přílbici, s mečem, lačný kralování,
v zenitu žití, s velkou kapelou,
zdráv jako tygr, stojí, čeká, dýchá,
a je to jisté: Nemá naději.
„Utíkat nelze ani zůstat tady,“
muž zdola napovídá. Postava
jen přikývla: „Já vím.“ A tím to hasne,
teď ještě dialogy, závěr, muž
odchází domů. Noc jak boží kredenc,
čajový anděl cinká v nekonečnu
a roste rákos. Vše je úplné,
vše je svou vlastní příčinou, vše tedy
jsouc, harmonuje. Noc jak...

Opodál

úspěšně plyne Atlantikem loď
řečená Titanic. Je duben, hvězdy
jsou, kde být mají, čirá rovnováha
dlí rozpuštěna v jsoucnu jako duše,

laskavá, mírná. V dálce chřestí vůně
grónského ledu, ukapává z hvězd,
vlny jdou popořádku, Titanic
na plnou páru plyne k svému cíli,
do katastrofy. To je v souladu,
to zní, to zpívá, tak to s loďmi bývá,
vždycky to končí grónským ledem... Ale
ten moment předtím! nežli zád' jde vzhůru!
veškerý parník, s velkou kapelou,
stojí a čeká, voda hrne dírou,
a je to jisté: Není naděje.
Vše harmonuje, tedy jest... Titanic
se pozastavil vprostřed Atlantiku,
neví se ještě, zda to bude hned
nebo až k ránu, jinak ale je
vše vůkol jasné, v boží kredenci
spí Ariel a tučné slepice,
všechno je zřejmé, vše je úplné,
jak se to ale vlastně dělá, když...
když není naděje?

II

Noc jako lustr, voní smysl bytí,
smažený s kouskem jater holubích
andělempáně v devateré hoře,
ne bez koření. Vše je kulaté,

je radost být a kuliti se, nikde
ošklivých tlam, jež chroustají svá proč,
svá nevíse, svá zdali, kvete rákos
kořenem vzhůru, vše je splynuté...
najednou ale zticha na dveře
zaškrábal nehet. Nelze popřít,
že lidský nehet. Nelze popřít,
že škrábal o pomoc. Též nelze popřít,
že my, už nakloněni nad pánví,
přepočítali jsme si rychle nehty.
Tu anděl naposledy zamíchal
a nesl na stůl. My však zjistili,
že nám všem chybí náhle po nehtu.
Bylo to trapné. Vstali jsme. A kdosi
povídá: „Neprší tam venku? Půjdu
se podívat.“ A skočil ke dveřím.
Vtom spadl strop, tma byla dokořán
a velkou nocí shůry dlouho padal
šílený, krásný, zapálený lustr.
„Pro blbej nehet...“ plivl do kamen
anděl, vylovil játra, snědl je
a zbytek nechal.

Nehet škrabal dál,
škemraje už jen o útěchu, nebo
o vlídné zacházení, nebo možná
jen o košili soucitu... A my
křikli: „Styd' se! A táhni, ať jsi pryč!“

I nezbylo

než vzít si se židle
kabát a táhli jsme. A už jsme pryč
a nehet už tam neškrabe a anděl
vlá nad vodami, vše je v rovnováze,
všechno jest, všechno harmonuje, my
táhnem a stydíce se hledáme
nějaké místo.

III

A bylo by tu cosi. Třeba že
ze tmy se zvolna skácí na krajinu
šumící černý cypřiš. Třeba že
vše bylo senosenosen. Anebo
ponurý thén, vzav prkno z tragédie,
rozmlátí blankytného Malkolma,
že nebude co pohřbít. Anebo
Carpathia to stihne: přirazí
k pravému boku, kývne žlutou lampou
a začne Velké Zachraňování.
A koneckonců můžem se i bít,
dokud nám maso s hnátů, kamarádi,
dokavad maso s hnátů... Anebo
blíž k Tobě, Bože, blíž... Čili že cosi
by bylo. Plavé hřívy chytit se,
na plavém koni s plácem odplavat

do Ilúzie, kde je nádraží
komínem dolů, kde je stárnutí
jen malá hra, i smrt je jenom hra,
hra na scvrklého, který mezitím
už ve skořápce hltat začíná
svůj nový žloutek...

Jenže opodál
muž zvaný Shakespeare zvedl za portálem
krvavou, teplou Makbethovu hlavu.
Voda se roztočila, Titanic
jde ke dnu. Nic tu nebylo. Jen moment,
kdy jako zalepené dopisy,
do ohně padající, potajmu
si mužem rychle přechíst sami sebe.

IV

Noc jako lustr...
Muž je unaven,
bolí ho ledviny,
už svítá,
bolest
je temná, protivná,
pod oknem v trávě
procitl had, je stočen, dívá se.
Já vím.
A jestli není naděje,

co zbývá, nežli dýchnout na okno
a napsat prstem: Není.
Zatímco
spíc, zpívá venku,
ladná,
příšerná,
příroda. Všechno zrá a dobré je
a harmonuje, tedy jest
a
děsí.

Druhý rozhovor

– Ted trochu frivolity, – řekl. – O tanci
bělostných tablet. Nebo něco z dostihů.
Sjezd malých neurotiček. Vlhkou vzducholod'.
Jen žádnou filosofii! nic ode skal
a pouští! hru! Je trudno hleděti
na bledou lebku, politou
sirupem hrůzy ze smrti
a levným rumem! hru! ples blondýn
a fotografů! v parku,
na modrém listí! cokoliv!
A dělej, rybíhlavo!

Začal jsem tedy o klecích.
Bylo to ze vzpomínky na Paříž.
Bylo to z pohlednice, čistá
náhoda, konec září, první podzimek,
bylo to z barvotisku, bylo to
s padáním kaštanů a trochu operetka,
poslední nachtanz, páni důstojníci
potichu odchod, na Marně se střílí, bylo to
pro nic, jen tak. A tedy klece:
obzvláště na nábřeží při Pont neuf,
nažloutlé něžné klece z proutí, tedy

klece jen tak, jak bajonet a petrolejka, klece
do mansard, s mašlí, možná i
po Seině plavala by, tichounce a sličně,
a dalo by se dlouze sledovat
ten glóbus šišatý, ten krásný předmět z proutí,
dívát se, dlouho, v dlani nahý prs
nějaké slečny, páni důstojníci
potichu odchod k Marně, kdo
chápe ten smysl, může zůstat
a tančit nachtanz... Tedy o klecích:
pod stříškou na nábřeží, jako sandály,
košíky na pláč, panny nad řekou,
tak trochu operetka, přivázat
rezavým vlasem šikmo nad postel
a zavřít do ní
k misce se zrním,
zavřít do ní
oči.

– Hleď
tam k nebi, hle, tam na azuru, – řekl, –
je srdce, velmi barevné,
a létá, poletuje, hle,
jak tenký plech, kabátek chiméry,
a je to naposledy, tedy loučení,
což, zdá se mi, je jaksi výhodné,
končiti letem, ne-li?

– Zajisté, – řekl jsem.
(Nehledě na to, že
kol toho plíšku vířilo
několik sazí, zjevně popílek
a zjevně po kremaci. Ostatně
chiméra... právě mi tu civí,
přilíplá zvenčí k oknu: obluda
s trojitým tělem,
lev,
koza,
had.
A co se klecí týká – jejich účel je,
jak známo...)

– Zajisté, – řekl jsem. A dál jsme mlčeli, i on
už asi věděl.
– Nehledě
tam na to, – řekl, – příjemný byl večer. Díky. Dobrou
noc.

A sklouznuv z loďky (voda byla jak
tekutý kámen) potopil se.

Třetí rozhovor

Řekl jsem (spíš jen tak,
z lenivé chvíle, bylo bezvětrí,
krajina podél břehů rovná), řekl jsem
(jenom tak, mezi jiným, neboť
vím o tom bezpečně
a dávno):
– Dívají se.

A on: – Co pískáš? Není dokola
jediné oko. Leda bulvy vrb.
A ryby? Pysku, neboj se.
Ryba si hledí svého. Ryba jde
z vody jen jednou: podívat se, zdali je
anebo není Metahydrie...
Pak břichem vzhůru páchne v rákosí
a mlčí o tom. Kdo se dívá?

– Oni.

– Kdo oni? Vstaň. A pískej nahlas, pysku!

– Buď zticha. Oni. Kukátkem,
anténou, cojávím, očima na drátě,

který se prostrkává stropem, kanalizací
do vany, do knih, do žárovky, anebo...
Anebo baterií nosů, cojávím,
ze želatiny, nebo armádou
slimáků kolem domu, jakmile
vyjdeš, a když je před deštěm,
bývá je slyšet, předávají si to: už!
cosním? cosním?
A tykadla, jež lezou
z hořáků v kamnech! Mikrofon,
zalitý tajně plombou přímo do úst!
Syčení, klapot, nevímčeho,
a divný šramot k ránu, jako když
ve zdi se někdo převrací,
škrábe se na břicho a potichu se směje...
A vlhčí krtci, ne? Když v noci nahmátneš
vylezlý čenich, stačí odklopit
dlaždičku, sundat obraz, udělat
nemístnou pauzu v řeči...
A mají zájem! chápeš? mají
zájem a péči! Dívají se! Já
nesnesu! nechci! neumím to!

On se jen zvedl, vyplivl
kyselé stéblo: – Tak?
Dívají se? A dobře
se dívají? A tobě se to oškliví,

ó měkká tlamo? Dávej pozor.
Zalovil v šosu, vytáhl
malé a mokré kuře.
A pozvednuv je (jako se
monstrance zvedá při mši nad kanálem)
začal je škubat; pečlivě
a od zadu.
Na čisto obral pírka ocasní
a chmýří na podbříšku: zabělala se
kůžička, nevinná a tenká. Potom
(viděl jsem, jak se natácejí antény
a hledají v tom smysl)
až po kořen svůj zobák zabořil
do řitní dírky, nabral dech
a foukal. Kuře rostlo, kůžička
se tenčila a průsvitněla, bylo slyšet chřupání,
tichounké kuře rostlo, ve vzduchu
plavala horká kola, břehy zežloutly,
obzor byl plný temných těžkých měchů,
pomalu stoupaly, a jako zepelín
nad řekou plynul zpuchlý lidský jazyk,
tažený párem bílých očí.
Posléze
to kuře prasklo.
On
natáhl ruku, jako by
chtěl ztišit parter, pravdou šílený,

a zadeklamoval:
Podzim je tu, zebe v těle,
vítr fouká do
trá –
vy.
Podzimníček děravý.
Nadzvedl klobouk,
uklonil se. Bylo ticho.
– Co?
Ještě se dívají?

– Už ne...

A on se tedy usmál, sedl si,
vypadalo to, že si zakázal
dál o tom mluvit. Pluli jsme.
Když jsem pak před usnutím prohlížel krabici,
v které nosím předměty
nezbytné k cestování, mýdlo, košili,
skočil mi na rameno: – Ukaž.
A co je tohle?

– Vlasy.

– A tohle?

– Stín. Nesahej, už se trhá.

- A tohle, co tam běží?
- Kde?
- Tam vzadu, z toho města: jak se zdá, začalo hořet.
- Děti.
- A tohle?
- Neznáš? Mapa Fantasmánie.
Je velmi přesná. Jenomže
ten ostrov prý už není. Dokonce
prý ani nebyl. Ale mapa je
přesná.
- A tohleto?
- Nic. Listí, smotek snu.
A půlka prstenu.
A otisk nohy v písku.
A písek bez otisku.
- Schovej to! – řekl. – Myslím, že se
dívají...

Škola dialogu

Pondělí

– A co s tím? Kde je konec? Kde to je, co nás ukonejší?

– To vůbec není.

– Co tedy je?

– Já nevím. Co by bylo?

– Co vlastně zbývá? Co je jisté?

– Lítost.

– Lítost nic není.

– Nic. A dál se množí,
co stalo se a stát se nemělo,
a dál nejsnáze zničitelné je
právě to málo, co by mělo trvat...

– I zbývá hořké hořekování?

– Nevím. Co na tom? Když něco jen zbývá,
okousané to bývá. Ostatně
mám skákat jako blbec? Nebo mám
vytrhnout tyčku z plotu, možno-li
s hřebíkem, rozkročit se, heknout a
mlátit to kolem sebe?

– A proč ne?

– Tak? A proč ano? To má býti ta
útěcha sudby? satisfactio
ambrosia? Děkuji, nemám zájem.

Úterý

– Dobře; a kam dnes večer?

– Tentokrát
ji nesmím propást: dole po nábřeží
se prochází...

– Nikdo se neprochází.
– Se prochází růžová Célie
s kohoutem na řetízku...

– Leda psi.
Ostatně prší. Budeme si číst
a vymyslíme zvíře nebo mapu.

– Po nábřeží se nosí, Célie,
Célie Rozálie s kohoutem
na postříbřeném řetízku...

– A život
jak mokrý pytel leží pod schody
a láká k přilehnutí.

– Rosa Coeli
s celou chemickou laboratoří

a se sklem, ano se sklem veškerým
liturgickým i chirurgickým, se sklem
se prochází...

– Nikdo se neprochází.
To není pro nás.

– Ne. To není pro nás.

– Dřívkem by do nás nestrčila.

– Vím.

– A tedy co?

– A tedy prochází se.

Středa

– A kam se poděl smysl děje?

– Není.

– Podej mi kabát. Vystoupíme.

– Nelze.

– Dělejme něco! Děje jako hrách
se darmo sypou...

– A co? Vařit je?

Onehdyvlétěpodlipamiděti
kopalydobalónu
jednoho
chlapečkabodlavčelanictonení
vyndásežihadloanasliníse
tarudátečka
anovyndali
anaslinilizapotácelse
křičelinezdržujbalónsekulil
arostlanolípykvetly
on
vzalbicyklazajeldodvora

domasilehldálnikdonicneví
kdyžvolaliat'vstanekvečeři
užnedýchal
A tedy od té chvíle
vybíjet včely? Ano, historie
banální jako preclík. Černý kůň
v kuchyni vlezl na kamna a spí.
Kde se berou ty mouchy?
Kdyžjsmepak
přijelizpohřebukdyžjsmepovečeři
sedělivponožkáchbylčasjítnavlak
spatřiljsemnazrcadleotiskruky
bylatojehorukabáljsemse
tořícíjakobysemsahal
ne
nikdositohonevšimzrcadlo
užutřeliužtotamnení
Smysl!
Pitomá věc, jak noha v rukávě,
děj jako pešek, chodí okolo,
najednou skočí, sedne za krk, sedí.
A už ho budem nosit.

– Kam?

– Já nevím.
Kyselou trávou. Hodně při zemi.

- Až ke zdi?
- Jestli je tam zed'...
- Až tam,
kde se to všechno hraje?
- Co se hraje?
- Theatrum mundi.
- Co to je?
- To je
spíš komedie. Pozoruhodná
tím, že se nikdo nesmí dívat.
- A komu se to hraje?
- Mouchám, zdi,
sobě...
- A co se hraje?
- Podle chuti
a vkusu publika.

– Co ty bys hrál?

– Já? Něco humorného. Určitě bez tamté osoby, té s kohoutem či kozlem nebo co to bylo. Taký Sebelítost bych radši nepouštěl do hry: je v dialogu nemožná a sólo komiku si dělám sám a líp.

– A název kusu?

– Název? Třeba Cozbylo, aneb Mokřýhadr. Vaudeville.

– Jsi laskav. Díky za ten žert. Máš pravdu, nemá se o tom mluvit. Odpusť.

– Ale
to nebyl žert.

– Co by to bylo?

– Nic.
Už ani nevím. Nechme toho. Děj.

– Pak ale neměl smysl...

– Smysl? Ne...

Čtvrtek

- A odhodíme klobouk?
- S grácií!
- Co budem zpívat?
- Demokracii.
Zde leží ona.
- Ještě?
- Svobodu.
Zde spí.
- A ještě?
- Úprk do schodů.
- Do schodů? Čili do etáže? k pólu?
- A do krásného kutálení dolů.
- A ještě?

– Ucho ducha. Ritus mýtu.
Domácí rybízovou absurditu.
Mír. Boha. Pravdu. Věrnost manželskou.
Birnamské větve. Chřipku španělskou,
Ó tučné hovězí, ó hodnoty!
Zánovní pokrokové kalhoty!

– Kde to jsme? V kruhu? tedy v manéži?

– Píseček...

– Počkat. Na čem záleží?
Co by se mělo?

– Hřeje...

– Kterak?

– Hřeje
a křupe...

– Co je vlastně dobré?

– Zle je.

– Nebyl by oltářík?

- Nebyl. Je těžký.
- Ono se létávalo...
- Jde se pěšky.
- A kam?
- Kampak se v kruhu chodí?
- Nikam.
- Zato však stále! Stálost, v kterou vnikám!
cíp věčna! doušek dosaženého!
kus života už usmaženého!
intelektu perfektní erekce!
sádrou zalitá sebeprojekce!
Cos herojského, ne-li? Věčný duch
plodí svůj arest, fátum své, svůj kruh,
v němž potom pyšně o mříž hlavou tříská...
- Co budem dělat?
- Dělat? To se píská...

Pátek

- A kdo to vlastně platí?
- Jede vlak.
- Kdo bude stíhán?
- Jede naopak.
- Kdo je tu vinen?
- Přece my.
- Kde se to bude soudit?
- Při zemi.
- Na trávě?
- V prachu.
- V černém?
- V košili.

- Co budem párat?
- Co jsme ušili.
- Budeme hodně platit?
- Víc než dost.
- Za kohopak?
- Za celou společnost.
- A jakou měnou?
- Měnou? Kulatou,
- Hlavou?
- Tvou.
- A tvou.
- A mou.
- Uťatou?
- Proč uťatou? Dnes už se málo stíná.

Posadíme ji do Siného Týna.

– Do Týna?

– Do samého komína.

– Co ji tam čeká?

– Čeká hostina.

– Ryby, že?

– Ryby.

– S očima?

– To asi.

– A k tomu vlasy.

– Dlouhé mokré vlasy.

– Moc much?

– Moc much.

– A samá voda?

- Samá.
- Co horšího?
- Že tam s tím bude sama.
- A svět?
- Na stěnách. Černé tapety.
- Jestli se z toho zblázní?
- Tablety.
- A milost?
- Milost?
- Mast a Maria,
kurare, větrík z kolumbária,
a psaní slané, slzama napsané,
anebo aspoň slinou rozmazané...
- Jede vlak.
- A co?

- Spadly závory.
- Co to tam hoří?
- Transformátory.
- Město je obklíčené?
- Zřejmě ano.
- Je dokonáno?
- Ne. Je spočítáno.
- A spravedlivě?
- To já nevím. Stěží.
- Ošidili nás?
- Na tom nezáleží.
- A co chceš?
- Nic.

- A ještě?
- Svobodu.
- A ještě?
- Být sám při svém porodu.
- Být živ? A z čeho?
- Nevím. Jistě z mála.
- A rosa coeli?
- Aby se nám zdála.
- Kdo to pak bude platit?
- Jede vlak.
- Kdo bude stíhán?
- Jede naopak.

Sobota

– Co víš?

– Nic. Jméno, stáří, adresu.

– A dál?

– A hada, sedí u stolu
a snídá kuře v rosolu,
moře, kuře a znamení,
v blátě plátěné stavení,
dva vlásky z lásky, hada, hada,
sníh, který do komína padá,
pannu bez prádla v kostele,
hada, jak leze z postele...

– Co víš?

– Nic. Jméno, stáří...

– Co víš?

– Fakt své smrti vím.

– Protivíš si ho?

– Protivím.

– A dost?

– Ne, ještě říkadlo.

– Jaké říkadlo?

– Říkadlo naříkadlo.

– Říkej.

– Kde je ten, kde je ten,
kdo je v kole zapleten?
Kdo je v kole, celý bledý,
kdo tam zbude naposledy
sám?
Kdo zaplatí krám?
Kde je to kolo?
Kolkolem.
Jsme v kole?
Nebo pod kolem.
Kde je ta voda?
Na prach shořela.
Kde je ten prach?
Voda ho pozřela.

Kde je ta žena jménem Livie?
Už z ní rostou dvě lilie.
A kde je Rosa Dolorosa, kde je Marion?
Už si je pase Orion.
Kde je ten básník Sličný Damián?
Na bílé lodi vozí tymián.
Jméno té lodi?
Luminál.
Tot' jeho sen?
Tot' jeho kriminál.
Kde je ta kočka, oběsila pána,
kde je ta voda, na hřbitově zakopána,
kde je ta nesmrtelná duše má?
S rybama na půdě sušená.
Ó beladona, donna bella,
homines semper gerunt bella,
cave canem, cave canem,
nežli jako svíce skanem,
naděje naše, milená historie,
nekonečná a věčná, ó hysterie...

– Co víš?

– Nic Jméno, stáří, onen fakt.

– Zešílíme z té maškašarády?

– Ba ne. Jsme schopni bez vady.

**JIŘÍ ŠOTOLA
PODZIMNÍČEK**

EDICE SOUČASNÉ POEZIE

ŘÍDÍ
JIŘÍ BRABEC
IVAN DIVIŠ
IVAN SKÁLA
JIŘÍ ŠOTOLA

SVAZEK 92

Obálku a vazbu navrhl Václav Sivko.
Graficky upravil Miloslav Fulín.
Vydala Mladá fronta, nakladatelství ÚV ČSM,
jako svou 2589. publikaci.
Edice Cesty, svazek 92.
Odpovědný redaktor Vladimír Novák.
Technický redaktor Jan Wild.

Vytiskl Mír, n. p. závod 2, provoz 22, Legerova 22. Praha 2.
2,30 AA. 2,36 VA. 80 stran D-16*70398. První vydání.
Praha 1967. Náklad 1.500 výtisků.

13-43 23-133-67 601/22/8.5
Cena váz. výtisku Kčs 7.50

